

Journal of Infant, Child and Adolescent Health

Ekrandaki felaket: Kahramanmaraş depremi görüntülerinin çocuklar üzerine etkisi – Ebeveyn perspektifli bir araştırma

Disaster on screen: The effect of Kahramanmaraş earthquake images on children –
A study with a parent's perspective

Sevil Sevim Açıkl ^a , Sibel Küçükoglu ^{b,*}

^a Konya Şehir Hastanesi, Konya, Türkiye

^b Selçuk Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Konya, Türkiye

ÖZET

Amaç: Çalışma, Kahramanmaraş depremine ilişkin haber ve görüntülere televizyon ve sosyal medya yoluyla maruz kalmanın çocuklar üzerindeki etkilerini, ebeveyn bakış açısı üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırma Konya ilinde ikamet eden Kahramanmaraş deprem görüntülerine maruz kalan 3-6 ve 6-12 yaş grubu çocukların ebeveynleri ile (n=193) ile yürütülmüştür. Verilerin toplanmasında, araştırmacılar tarafından hazırlanan Soru Formu kullanılmıştır. Veriler, kartopu örnekleme yöntemi ile ebeveynlerden yüz yüze toplanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma) ile Kikare analizi kullanılmıştır. Çalışmanın her aşamasında etik ilkelere sadık kalınmıştır.

Bulgular: Çalışmada deprem görüntülerini tekrarlı şekilde izleyen çocuklarda; evde yalnız kalmaktan korkma (%34.2), üzüntü ve keder yaşama (%33.7), anne-babaya aşırı bağlanma (%33.7) gibi duygusal tepkiler olduğu belirlenmiştir. Çocuklar en fazla yıkılan bina, ölen/yaralanan ve enkaz altında kalan insan görüntülerine, ağlayan depremzede görüntülerine sosyal medyaya kıyasla televizyondan maruz kalmıştır (p<0.05). Ebeveynler deprem görüntülerinin çocuklarında oluşabilecek etkilerini azaltmak için internet ve sosyal medya kullanımını kısıtladıklarını, depremle ilgili konuşmalar yapmamaya çalıştıklarını, çocukları ile daha fazla oyun oynamaya çalıştıklarını ifade etmiştir.

Sonuç: Çalışma sonucunda deprem bölgesinde olmamasına rağmen tekrarlı afet görüntülerine maruz kalmanın çocukları pekçok açıdan etkilediği belirlenmiştir. Ebeveynlerin deprem gibi travmatik olayların çocuklar üzerindeki olası etkilerini yönetmede önemli rol oynadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Afet; çocuk; deprem; ebeveyn; medya

ABSTRACT

Aim: The study aims to evaluate the effects of exposure to news and images related to the Kahramanmaraş earthquake via television and social media on children from a parental perspective.

Method: The study was conducted with parents (n=193) of children aged 3-6 and 6-12 years old, residing in Konya province, who were exposed to images of the Kahramanmaraş earthquake. A questionnaire form developed by the researchers was used to collect data. Data were collected face-to-face from parents using a snowball sampling method. Descriptive statistics (number, percentage, mean, and standard deviation) and chi-square analysis were used in data analysis. Ethical principles were adhered to at every stage of the study.

Results: The study determined that children who repeatedly watched earthquake images experienced emotional reactions such as fear of being alone at home (34.2%), sadness and grief (33.7%), and excessive attachment to their parents (33.7%). Children were most exposed to images of collapsed buildings, people killed/injured, and people trapped under rubble, and images of crying earthquake victims on television compared to social media (p<0.05). Parents reported limiting their internet and social media use, avoiding earthquake-related conversations, and engaging in more play with their children to mitigate the potential impact of earthquake images on their children.

Conclusion: The study determined that despite not being in an earthquake-prone area, repeated exposure to disaster images affects children in many ways. It was revealed that parents play a significant role in managing the potential impacts of traumatic events like earthquakes on children.

Keywords: Disaster; child; earthquake; parent; media

Giriş

Doğal afetler, yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal boyutlarıyla da derin etkiler bırakmaktadır. Depremler gibi yıkıcı doğa olaylarında özellikle savunmasız gruplar daha fazla etkilenmekte,

Bu çalışma 2. Ulusal Pediatri Hemşireliği Öğrenci Sempozyumu'nda sözel bildiri olarak sunulmuştur.

* Corresponding author.

E-mail address: s_nadaroglu@hotmail.com (S. K.)

Geliş Tarihi / Received: 07.07.2025 Kabul Tarihi/Accepted: 09.08.2025

bunların başında da çocuklar gelmektedir (Limoncu & Atmaca, 2018). 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler, Türkiye tarihinin en yıkıcı afetlerinden biri olarak çok sayıda çocuğu doğrudan ya da dolaylı biçimde etkilemiştir. Deprem sonrası dönemde, medya organlarında yoğun olarak yer bulan yıkım görüntüleri, kayıp haberleri, kurtarma anları ve trajik anlatımlar, çocukların gelişim dönemlerine uygun olmayan düzeyde duygusal içerikler içermektedir. Özellikle görüntü içeriklerinde dezavantajlı grupların ele alınarak, yaşadığı travmatik hikâyelerin en çıplak haliyle yansıtılması, sadece afetin yaşandığı bölgenin değil, toplum genelini de duygusal ve psikolojik açıdan olumsuz etkilemiştir (Ertuğrul & Yükseler, 2021).

Bir afet hakkında bilgi sahibi olmak, kaygı korku gibi olumsuz duygulara yol açabilecek belirsizliği azaltırken, afetzedelerin yaşadığı durumları ve afet sonrası durumu yansıtan haberlere sürekli olarak maruz kalmak kişilerin stres seviyesini artırdığı belirlenmiştir. Bu duruma sebep olan faktörlerin ise, yaşanan ölüm ve yıkımların metin ve görsellerle sürekli ve yoğun bir şekilde medya haberlerinin içeriğinde yer almasıyla ilişkili bir durum olduğu belirlenmiştir (Goodwin, Palgi, Hamama-Raz & Ben-Ezra, 2013). Afet haberlerini televizyon veya sosyal medya aracılığıyla izleyen bireylerde travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, korku, anksiyete, uyku sorunları gibi duygusal ve davranışsal tepkiler meydana geldiği belirtilmektedir (Pfefferbaum ve ark., 2014). Bui ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada depremle ilgili haberleri televizyon ve internet üzerinden takip eden Kanada, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kişilerde sonraki dönemlerde uyku sorunları ve travma sonrası stres bozukluğu meydana geldiği ayrıca yaşanan belirtilerin her yaş grubundan insan üzerinde olumsuz etkilerinin olabileceği belirtilmiştir (Bui ve ark., 2012). Nishi ve arkadaşları tarafından 2011 yılında Büyük Doğu Japonya Depremi ile birlikte afet bölgesinde görevlendirilen afet müdahale ekipleri ile yaptığı çalışmada, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) semptomları ile bu süreci televizyondan izleme arasında önemli bir ilişki olduğu belirtilmiştir (Nishi ve ark., 2012).

Afetlerde medya içeriklerinde çok fazla karşılaşılan görüntülerden biri de dezavantajlı grupların olduğu içeriklerdir. Söz konusu dezavantajlı gruplar içerisinde çocuklar da bulunmaktadır. Afetler çocuk sağlığı üzerinde fiziksel ve psikolojik izler bırakmaktadır (Limoncu & Atmaca, 2018). Çocuklar ve ergenler, depremle ilgili bilgilere sık sık maruz kaldıktan sonra zihinsel sağlık sorunları geliştirmeye karşı hassas ve savunmasızdırlar (Pine, Costello & Masten, 2005). Travmatik olaylara doğrudan maruz kalmak çocuk psikolojisini olumsuz etkilese de (Düken, Küçüköğlu & Kiliçaslan, 2024; Küçüköğlu, Yıldırım & Dursun, 2015), travmatik olaylara dolaylı maruz kalma travma sonrası stres semptomlarına yol açabilir (Yeung ve ark., 2018). Afetlere medya yoluyla maruz kalma da doğrudan maruz kalma kadar zararlı kabul edilir (Ohnuma ve ark., 2023; Pfefferbaum, Nitiéma & Newman, 2019). Afetler çocuklar üzerinde korku ve endişe, özgüven eksikliği, okula gitmek istememe, davranışlarında değişiklikler, davranış değişikliği, uyku sorunları ve fiziksel şikâyetler gibi etkiler oluşturabilmektedir (Berg, Musigdilok, Haro & Myers, 2014). Çin'de meydana gelen Sichuan depreminden 1 ay sonra Chengdudaki 3324 ortaöğretim öğrencisi ile yönetilen kesitsel çalışmada depremle ilgili olumsuz haber mesajlarına maruz kalmanın TSSB ile önemli ölçüde ilişkili olduğu ortaya konulmuş ayrıca bu çalışmada medyanın depremle ilgili haberleri sunma şeklinin önemli olduğu, depremle ilgili haberlerin olumsuz içerik ve görüntülerine maruz kalmanın çocuk ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebileceği bildirilmektedir (Lau ve ark., 2010). Yaşanan bir afet sonrasında televizyon yayınlarını çok fazla izleyen ergenlerde TSSB ile ilişkili psikiyatrik belirtiler ortaya çıkmıştır ve bu belirtilerin de medyadaki uygunsuz içeriklerle ilgili olduğu saptanmıştır (Weems, Scott, Banks & Graham, 2012). Çocukların bu tür travmatik içeriklerle başa çıkma becerisi yaş, gelişim düzeyi ve aile içi destekle yakından ilişkilidir. Bu noktada, ebeveynlerin gözlemleri ve yaklaşımları, çocukların medya temelli travmalarla başa çıkmasında kritik rol oynamaktadır.

Kahramanmaraş depremine sadece depremi yaşayan çocuklar değil deprem görüntülerine maruz kalan çocuklar da ev içi konuşmalar, televizyon, sosyal medya aracılığıyla da maruz kalmıştır. Deprem görüntülerine ekran yoluyla maruziyetin deprem bölgesinde olmayan Türkiye'deki çocuklar üzerindeki etkilerine yönelik çalışmanın planlandığı zaman diliminde herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak çalışmanın raporlama aşamasında literatür tekrar incelendiğinde konuyla ilgili yapılmış sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür (Kurt, Topan & Akkoç, 2024). Bu nedenle çalışmada, depreme ilişkin haber ve görüntülere maruz kalmanın çocuklar üzerindeki etkileri, ebeveyn bakış açısı ile sunacak olup, afet sonrası medya içeriklerinin çocuk psikolojisine etkisini daha iyi anlamak ve ebeveynlerin farkındalık düzeylerini ortaya koymak açısından önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Araştırmanın soruları

- Depreme yönelik görüntülere maruz kalmanın çocuklar üzerindeki etkileri nelerdir?
- Ebeveynlerin çocuklarının deprem görüntülerinden etkilenmesini azaltmak için uygulamaları nelerdir?
- Çocuklar hangi deprem görüntülerine hangi medya aracı ile maruz kalmıştır?

Yöntem

Araştırma Tipi

Araştırma Mart-Ekim 2025 tarihleri arasında tanımlayıcı, kesitsel ve karşılaştırmalı türde yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini Konya ilinde ikamet eden 3-6 ve 6-12 yaş grubu çocukların ebeveynleri oluşturmuştur. Örneklem seçiminde rastlantısal olmayan örnekleme yöntemlerinden kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışma için çalışmanın konusu ile ilgili olarak referans kişiler seçilerek bu kişiler aracılığı ile diğer kişilere ulaşılmıştır. Çalışma için, örneklem büyüklüğü, G*Power 3.1.9.7 programı kullanılarak hesaplanmıştır. Literatürde benzer temada yürütülen çalışmalarda (örneğin, travmatik olaylara medya maruziyeti sonrası ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin incelendiği araştırmalarda) orta düzey etki büyüklüğü (effect size $d = 0.30$) temel alınmıştır (Cohen, 1988). Yapılan güç analizi sonucunda, %95 güven düzeyi ($1-\alpha = 0.95$), %95 test gücü ($1-\beta = 0.95$) ve iki yönlü hipotez doğrultusunda yürütülecek parametrik testler için minimum $n = 176$ kişilik bir örneklem büyüklüğü yeterli bulunmuştur. Araştırmada olası veri kayıpları ve uyumsuzlukları göz önünde bulundurularak örneklem genişletilmiş, toplam 193 ebeveyn ile veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya dahil edile kriterleri: Okuma yazma bilen, 3-6, 6-12 yaş grubunda çocuğu olan, deprem sonrası ilk bir aylık süreç boyunca çocuğu ile aynı evde olan, çalışmaya katılmak isteyen anneler çalışmaya dahil edildi.

Araştırmadan dışlanma kriterleri: Deprem sonrası çocuğu ile aynı evi paylaşmayan, okuma anlama ve iletişim problemi olan, deprem görüntülerine çocuğu televizyon veya sosyal medyadan maruz kalmayan ebeveynler çalışmadan dışlandı.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında, araştırmacılar tarafından hazırlanan Soru Formu kullanılmıştır. Form literatür bilgilerine (Pfefferbaum ve ark., 2014; Bui ve ark., 2012; Limoncu & Atmaca, 2017; Yeung ve ark., 2018; , Osawa, 2013) dayanılarak araştırmacılar tarafından oluşturmuş olup, ilk kısmında ebeveynlerin sosyo-demografik özelliklerini sorgulayan (yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzeyi, eğitim durumu, mesleği vb.) 7 soru yer almaktadır. Formun ikinci kısımda ise depremle ilgili genel sorular ile çocuğun deprem

görüntülerini izledikten sonraki tepkileri, hangi tür görüntülere maruz kaldığı ve ebeveynin uygulamalarına yönelik 11 soru yer almaktadır.

Verilerin Toplanması

Veriler Mart-Nisan 2025 tarihleri arasında ile ebeveynlerle yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Ebeveynlerden belirtilen yaş grubunda birden fazla çocuğu olduğu durumda sadece birisi için formu doldurması istenmiştir. Çalışmada veriler ebeveynler ile yüz yüze görüşülerek, onların müsait olduğu zamanlarda, kendilerinin belirlediği alanlarda (ev, işyeri gibi) toplanmıştır. Veri toplama araçları öz bildirime dayalı olduğu için annelerin etkilenmesini önleme, sorulara içten-samimi cevap vermesini sağlama adına ebeveynlerin kendileri tarafından doldurulması istenmiştir. Ancak soruları olduğunda sorular cevaplandırılmıştır. Ebeveynlerden veriler ortalama 15-20 dakikada toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi için, SPSS 25 programı kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Verilerin analizinde kıkare analizi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmanın etik kurul izni Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (2023/32) alınmıştır. Çalışmanın başında dahil edilme kriterine uyan ve gönüllü olan ebeveynlere araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmaya katılmak isteyen ebeveynlerden yazılı ve sözlü onamları alınmıştır.. Ayrıca katılımcılara cevapların gizli kalacağı konusunda güvence verilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Konya ilinde yaşayan ebeveynler ile yapılmış olup, araştırma sonuçları bu grup üzerine genellenebilir.

Bulgular

Çalışmaya alınan ebeveynlerin ortalama 36 yaşında olduğu, %44.6'sının üniversite mezunu olduğu, %62.2'sinin çalıştığı, 47.2'sinin gelir düzeyi algısının "gelir-gidere denk" olduğu, %61.6'sının iki ve üzerinde çocuk sahibi olduğu, %55.4'ünün çocuğunun yaş grubu 6-12 olduğu, %51.8'inin çocuğunun kız cinsiyetinde olduğu, %77.2'sinin oturduğu konut tipinin apartman olduğu belirlendi (Tablo 1).

Annelerin %39.4'ü daha önce çocuğu ile depremi deneyimlemişti. Annelerin %31.1'inin Maraş depremini yaşayan bir yakınının olduğu, yakını olanların ise %16.6'sının evinde hasar olduğu, %9'unun deprem sonrası konteynırda yaşadığı belirlendi. Ebeveynlerin önemli kısmının (%71.0) Kahramanmaraş depreminden sonra deprem hazırlığı yaptığı, hazırlık olarak deprem çantası hazırlamanın ilk sırada yer aldığı (%54.9), bunu evde güvenli üçgen alanı belirleme (%54.4) ve "Yatak odasında düdük, su gibi malzemeler bulundurma"nın (%51.8) izlediği belirlendi (Tablo 1).

Tablo 1. Ebeveynlerin tanıtıcı ve depreme yönelik özelliklerinin dağılımı (n=193)

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	%
Yaş*(x±ss)	36.25±7.06	
Eğitim durumu		
İlköğretim	46	23.8
Lise	61	31.6
Üniversite	86	44.6
Çalışma durumu		
Çalışan	120	62.2
Ev Hanımı	73	37.8
Maddi durum algısı		
Gelirim giderimden az	70	36.3
Gelirim giderime eşit	91	47.2
Gelirim giderimden fazla	32	16.6
Çocuk sayısı		
Tek çocuk	74	38.4
İki ve üzeri	119	61.6
Çocuk yaş grubu		
3-6 yaş	86	44.6
6-12 yaş	107	55.4
Çocuk cinsiyet		
Kız	100	51.8
Erkek	93	48.2
Yaşanılan konut türü		
Apartman dairesi	149	77.2
Müstakil ev	44	22.8
Daha önce çocukla deprem yaşama durumu		
Evet	76	39.4
Hayır	117	60.6
Maraş depremini yaşayan yakını olma durumu		
Var**	60	31.1
Yok	133	68.9
**Yakınının evinde hasar olma durumu		
Var	32	16.6
Yok	28	14.5
**Yakınının konteynır veya çadırda yaşama durumu		
Var	18	9.3
Yok	42	21.8
Depremden sonra deprem için hazırlık yapma durumu		
Yaptım***	137	71.0
Yapmadım	54	28.0
** Yapılan hazırlık türü		
Deprem çantası hazırladım	106	54.9
Yatak odasında düdük, su gibi malzemeler bulundurdum	100	51.8
Evde güvenli üçgen alanı belirledim	105	54.4
Arabaya veya eve hazır paketli yiyecek/içecekler koydum	78	40.4

*Ortalama±standart sapma olarak verilmiştir.

** Cevaplar var seçeneği üzerinden sunulmuştur.

*** Cevaplar yaptım seçeneği üzerinden sunulmuştur.

Ebeveynlerin deprem görüntülerini izledikten sonraki tepkileri incelendiğinde, ilk sırada ebeveynler çok üzülüğünü belirttiği (%71.0), bunu sigara kullanımında artma (%58.0) ve korkma duygusunu (%54.9) izlediği görülmüştür. Ebeveynler daha düşük oranda kendilerinin de deprem nedeniyle öleceğini düşündüğünü (%31.1), terleme, titreme, baş ağrısı, taşikardi gibi bazı somatik problemler yaşadıklarını (%5.8) belirtmişlerdir. Çocukların deprem görüntülerini izledikten sonraki tepkilerine bakıldığında ise; korktukları için evde yalnız kalamamanın ilk sırada yer aldığı (%34.2), bunu üzüntü ve keder yaşama (%33.7) ve anne-babaya aşırı bağlanmanın (%33.7) izlediği görüldü (Tablo 2).

Tablo 2. Ebeveynlerin ve çocukların deprem görüntülerine verdiği tepkiler (n=193)

Ebeveynlerin deprem görüntülerini izledikten sonraki tepkileri*	Sayı	%
Ağlama	88	45.6
Korkma	106	54.9
Çok üzülme	137	71.0
Yemek yiyememe	101	52.3
Uyku problemleri yaşama	80	41.5
Kızgınlık öfke hissetme	80	41.5
Çaresiz hissetme	100	51.8
Yeterince yardım edemediğini düşünme/suçlu hissetme	91	47.2
Depremzedelerin güvenliği için endişelenme	74	38.3
Terleme, titreme, baş ağrısı, taşikardi gibi semptomlar yaşama	77	39.9
Sigara kullanımında artma	112	58.0
Yaşananlar karşısında dehşete kapılma	80	41.5
Kendisinin de depremde ölebileceğini düşünme	60	31.1
Günlük rutinlerini yapmakta zorlanma	91	47.2
Çocukların deprem görüntülerini izledikten sonraki tepkileri*		
Beslenme düzeni değişme/İştahsızlık görülme	24	12.4
Uyku düzeninde bozulma	55	28.5
Kabus görme, ağlayarak uyanma, tek yatmaktan korkma	69	35.8
Anne ve babaya aşırı bağlanma	65	33.7
Endişe, korku ve anksiyete yaşama	21	10.9
Üzüntü ve keder yaşama	65	33.7
İçe kapanma	10	5.2
Dikkat ve konsantrasyon sorunu yaşama	10	5.2
Hiperaktif davranışlar gösterme	10	5.2
Normalden fazla ağlama	13	6.7
Deprem korkusu nedeniyle evde tek kalamama	66	34.2
Madde kullanımı eğiliminde artma	11	5.7
Karmaşık duygular yaşama (aşırı pozitif-aşırı negatif)	11	5.7
Depremle ilgili çok soru sorma	62	32.1
Ölüm korkusu yaşama	40	20.7
Depreme yönelik hazırlık yapma	43	22.3
Hiçbir şey yokmuş gibi davranma (inkar etme)	44	22.8

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Çocukların deprem görüntülerine en çok televizyondan maruz kaldığı (%75.6), daha sonra da sosyal medya (%24.4) yoluyla görüntüleri izlediği belirlendi. Çocuklar ev yıkıntı görüntülerine televizyondan daha fazla maruz kaldığı ancak bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlendi ($p>0.05$). Çocukların tamamı ölen/yaralanan insan görüntülerini televizyondan izlemişlerdi. Enkaz altında kalan insan görüntüleri, ağlayan depremzede görüntüleri, yaralı ve korkmuş çocuk görüntüleri, hasarlı veya yıkılmış okul görüntülerini sosyal medyaya kıyasla daha çok çocuklar televizyondan izlediklerini ebeveynler belirtmiştir. Bu değişkenler açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Bulaşıcı hastalık riski olduğuna yönelik haberlere ise televizyona kıyasla daha çok çocukların sosyal medya yoluyla maruz kaldığı saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Çocukların sosyal medya ve televizyondan maruz kaldığı görüntülerin dağılımı (n=193)

Maruz kalan görüntüler	Televizyon		Sosyal medya		Test	p
	Sayı	%	Sayı	%		
Ev yıkıntı görüntüleri	128	76.2	40	23.8	3.195	0.074
Enkaz altında kalan insan görüntüleri	50	68.5	23	31.5	6.549	0.010
Ölen/ağır yaralı insan görüntüleri	27	100	0.0	0.0	--	--
Ağlayan depremzede görüntüleri	65	87.8	9	12.2	6.496	0.011
Yaralı ve korkmuş çocuk görüntüleri	28	59.6	19	40.4	12.711	<0.001
Hasarlı veya yıkılmış okul görüntüleri	28	58.3	20	41.7	14.868	<0.001
Bulaşıcı hastalık riskine yönelik haberler	1	4.8	20	95.2	74.719	<0.001

Tabloda evet seçeneği üzerinden veriler sunulmuştur. Verilerin analizinde kıkare analizi kullanılmıştır.

Tablo 4. Ebeveynlerin çocukların psikolojik etkilenimini azaltmak için aldıkları önlemlerin dağılımı (n=193)

	S	%
Görüntülerden etkilenmemesi için önlem alma durumu*		
Evde çocuğumun yanında konuşmaları sınırlandırdım	54	28.0
Televizyonu kapattım	42	21.8
İnternet ve sosyal medya kullanımını sınırlandırdım	56	29.0
Hiçbir şey yapmadım	41	21.2
Depremden çocuğun etkilenmesini azaltmak için yapılan uygulamalar*		
Birlikte müzik dinlemek	24	12.4
Birlikte oyun oynamak	137	71.0
Birlikte yürüyüşe çıkmak	38	19.7
Birlikte uyumak	85	44.0
Sorularını cevaplandırmak	125	64.8
Depremle ilgili yardım faaliyetlerine birlikte katılmak	76	39.4

*Cevaplar evet seçeneği üzerinden sunulmuştur, birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Çalışmada ebeveynler depreme yönelik görüntülerin çocuklarında oluşturabileceği etkileri azaltmaya yönelik ilk olarak internet ve sosyal medya kullanımını kısıtladıklarını (%29) daha sonra da evde çocuklarının yanında depremle ilgili konuşmalar yapmamaya çalıştıklarını (%28) belirtmiştir. Bunun yanı sıra ebeveynlerin %21.2'sinin ise hiçbir şey yapmadıkları saptanmıştır. Çocukların depremde etkilenme düzeylerini azaltmak için ebeveynlerin çocukları ile daha fazla oyun oynamaya (%71) ve sorularını cevaplandırmaya çalıştıkları (%64.8) saptanmıştır. Daha az olmakla birlikte ebeveynler birlikte yürüyüş yapmak (%44), depremle ilgili yardım faaliyetlerine birlikte katılmaya çalıştıkları (%39.4) belirlenmiştir (Tablo 4).

Tartışma

Depremler ani, kısa süreli ve yıkıcı etkileriyle birlikte, canlılarda korku, kaygı ve stres gibi olumsuz psikolojik tepkilere neden olurlar. Bu tür felaketlerin ardından yaşanan acılar; bireyin yaşam alanlarının, sosyal ilişkilerinin ve alışkanlıklarının değişmesiyle birlikte çeşitli sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. Depremin etkileri sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal ölçekte de derin izler bırakmakta; insanlar yoksunluk, yoksulluk ve tükenmişlik sendromu gibi sorunlarla karşı karşıya kalmakta, çaresizlik duygusu yaygınlaşmaktadır (Öztürk ve Kırca, 2023). 6 Şubat 2023'te Türkiye'de meydana gelen 7,8 ve 7,5 büyüklüklerindeki iki deprem çok büyük bir yıkıma sebep olmuş, etkisi ve şiddeti nedeniyle yüzyılın felaketi olarak nitelendirilmiştir. Depremler sadece depremi yaşayanları değil aynı zamanda deprem görüntülerine medya aracılığı ile yoğun şekilde maruz kalan özellikle çocukları derinden etkileyebilmektedir (Yeung ve ark., 2018). Bu çalışmada Kahramanmaraş depremi görüntülerinin çocuklar üzerine etkisi ebeveyn perspektifli ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ebeveynler deprem görüntülerini tekrarlı şekilde izleyen çocuklarında; korktukları için evde yalnız kalamama, üzüntü ve keder yaşama, anne-babaya aşırı bağlanma gibi duygusal tepkilerin ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Mevcut çalışmaların önemli kısmı depremi yaşayan çocuklarda ortaya çıkan problemleri belirlemeye yönelik yapılmıştır (Düken ve ark., 2024; Küçüköğlu ve ark., 2015; Darga, 2023). Osawa (2013) afet ve sonrasında küçük çocukları medya görüntülerine maruz bırakmanın, travmayı tetikleyeceğini, problemlerin zaman geçtikçe karmaşıklaşmasına yol açabileceğini belirtmektedir (Osawa, 2013). Kahramanmaraş depremleri sonrasında çocuklarda medya maruziyeti ile ruh sağlığı arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada bu süreçte ekranamaruz kalan çocukların zihinsel olarak başa çıkmada zorluk yaşayabileceğini, bunun da duygusal ve davranışsal sorunlara yol açabileceği belirtilmiştir. Ohnuma ve arkadaşları (2023) 2011 Büyük Doğu Japonya Depremi sonrasında televizyondaki mağdur görüntülerinin çocukların ve ebeveynlerinin ruh sağlığı ile nasıl ilişkili olduğunu incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, ekranlarda sık gösterilen bazı görüntüleri derleyerek ebeveyn ve çocuk çiftinin bunları izleyip izlemediklerini öncelikle saptamış ve çocuk ve ebeveynlerde

psikolojik problem oluşup oluşmadığını araştırmıştır. Çalışma sonucunda televizyon görüntülerine maruz kalmanın çocuklarda daha fazla psikolojik ve ebeveynlerde daha fazla psikolojik sıkıntı olduğu belirtilmiştir (Ohnuma ve ark., 2023). Çalışmamızda ayrıca ebeveynlerin de ekran görüntülerini izledikten sonra üzüntü, sigara kullanımında artma ve korkma gibi tepkiler verdiği belirlenmiştir (Tablo 2). Afet içerikli medyaya yoğun şekilde maruz kalmak, travma sonrası stres, depresyon ve duygusal sıkıntı gibi psikolojik tepkilerin artmasıyla ilişkilendirilmiştir (Bonanno ve ark., 2010). Travmatik toplumsal bir olaya örnek olarak COVID-19 pandemisi sırasında yapılan bir araştırma da, bu durumu destekler nitelikte olup; salgınla ilgili medya içeriklerinin aşırı takibinin bireylerde kaygı, stres ve depresyon düzeylerini belirgin şekilde artırdığını göstermiştir (Fiorenzato ve ark., 2021). Bununla birlikte Houston ve arkadaşları (2018), travmayı doğrudan yaşamamış ancak dolaylı olarak etkilenmiş bireylerde de afet medyasına maruz kalmanın ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymuştur (Houston, Spialek ve First, 2018). Çalışma sonuçları afet sonrası hem ebeveynlerde hem de çocuklarda afet medyasına maruziyetin psikolojik olarak olumsuz etkiler doğurabileceğini göstermektedir. Bu çalışmanın sonuçları da literatürü destekler niteliktedir. Bu noktada Türkiye deprem faylarının aktif olduğu bir coğrafya olması nedeniyle özellikle ebeveynlerin deprem bilincinin oluşturulması gerektiği ortadadır. Deprem sonrası hem kendi hem de özellikle çocuklarının ruh sağlığının korunması açısından medya maruziyetinin azaltılması ve doğru medya okuryazarlığı kazandırılması oldukça önemlidir.

Çalışmamızda çocukların deprem görüntülerine en çok televizyondan maruz kaldığı daha sonra da sosyal medya yoluyla görüntüleri tekrarlı izlediği belirlenmiştir. Çocuklar en fazla enkaz görüntülerine televizyondan daha fazla maruz kaldığı belirlenmiştir. Çocukların tamamı ölen/yaralanan insan görüntülerini televizyondan izlemişlerdir. Enkaz altında kalan insan görüntüleri, ağlayan depremzede görüntüleri, yaralı ve korkmuş çocuk görüntüleri, hasarlı veya yıkılmış okul görüntülerini de yine televizyondan izlediklerini ebeveynler belirtmiştir. Bulaşıcı hastalık riski olduğuna yönelik gerçek dışı haberlere ise televizyona kıyasla daha çok çocukların sosyal medya yoluyla maruz kaldığı saptanmıştır. Kurt ve arkadaşlarının çalışmasında da (2024) depremle ilgili yıkılan ev görüntüleri, enkaz altından sağ kurtarılan insan görüntüleri, sokakta/çadırlarda kalan depremzedelerin görüntülerine çocuklar daha fazla televizyondan izleyerek maruz kalmıştır (Kurt ve ark., 2024). Ayrıca, enkazdan çıkarılan ceset görüntülerine, yıkılmış ev görüntülerine ve yıkılmış yol görüntülerine internetten maruz kalmanın çocukları psikolojik açıdan daha fazla etkilediği belirtilmiştir. Diğer bir çalışmada da, çocukların büyük çoğunluğunun ölen ya da yaralanan insanlara, yıkılmış ev ve okullara, ağlayan ya da yaralanmış çocuklara dair görüntüleri televizyondan izlediği bildirilmiştir. Bu bulgular, medya maruziyetinin çocukların zihinsel süreçlerini nasıl şekillendirdiğini ve travmaya dolaylı yoldan maruz kalan çocuklarda bile ne denli derin etkiler yaratabileceğini göstermektedir (Pfefferbaum ve ark., 2014).

Çalışmada ebeveynler, deprem görüntülerinin çocuklarında oluşabilecek etkilerini azaltmak için internet ve sosyal medya kullanımını kısıtladıklarını, evde çocuklarının yanında depremle ilgili konuşmalar yapmamaya çalıştıklarını, çocukları ile daha fazla oyun oynamaya ve sorularını cevaplandırmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Afet sonrası dönemde ebeveynlerin çocuklarına yönelik koruyucu tutumları, çocukların psikolojik iyilik hâllerinin desteklenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmalarda, ailelerin çocuklarını travmatik içeriklerden korumak amacıyla medya kullanımını sınırlandırmasının, çocuklarda travma sonrası stres belirtilerinin azalmasına yardımcı olabileceği belirtilmiştir (Pfefferbaum ve ark., 2014). Ebeveynlerin, evde depremle ilgili konuşmaları sınırlamaları, çocukların olumsuz duygusal yüklenmelerden korunmasını sağlarken; oyun yoluyla etkileşim kurmaları ve çocuklarının sorularına açık ve yaşlarına uygun yanıtlar vermeleri, çocukların güvenlik duygularını pekiştirmekte ve travmanın etkilerini azaltabilecek girişimler olarak düşünülmüştür. Çocukların yaşadığı stres ve kaygının en aza indirilmesinde, aile içi destekleyici ilişkilerin güçlendirilmesi temel bir başa çıkma

stratejisi olarak değerlendirilmektedir. Bu bulgular, afet sonrası dönemde ailelerin aktif ve bilinçli bir şekilde çocuklarına duygusal güven ortamı sağlamaya yönelik çabalarının, ruh sağlığı açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koyan uygulamalar olarak düşünülmüştür.

Sonuç

Çalışma sonucunda Kahramanmaraş deprem görüntülerini tekrarlı şekilde izleyen çocuklarında; evde yalnız kalmaktan korkma, üzüntü ve keder yaşama, anne-babaya aşırı bağlanma gibi duygusal tepkiler olduğu belirlenmiştir. Çocuklar en fazla yıkılan bina, ölen/yaralanan ve enkaz altında kalan insan görüntülerine, ağlayan depremzede görüntülerine televizyondan maruz kalmıştır. Ebeveynler deprem görüntülerinin çocuklarında oluşabilecek etkilerini azaltmak için internet ve sosyal medya kullanımını kısıtladıklarını, evde çocuklarının yanında depremle ilgili konuşmalar yapmamaya çalıştıklarını, çocukları ile daha fazla oyun oynamaya ve sorularını cevaplandırmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Deprem gibi travmatik olaylardan sonra çocukların medya içeriklerine maruz kalma düzeylerinin sınırlandırılması, psikolojik iyilik hallerinin korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, afet bilinci oluşturma programları düzenlenmeli ve bu programlarda ebeveynlere çocukların yaş gruplarına uygun şekilde nasıl bilgi verileceği, travmatik içeriklerden nasıl korunacakları ve oyun, hikâye anlatımı gibi destekleyici yöntemlerle nasıl duygusal destek sağlanabileceği anlatılmalıdır.

Kaynaklar

- Berg, B. M., Musigdilok, V. V., Haro, T. M. & Myers, P. (2014). Public-private partnerships: A whole community approach to addressing children's needs in disasters. *Clinical Pediatric Emergency Medicine*, 15(4), 281-288. <https://doi.org/10.1016/j.cpem.2014.10.003>
- Bonanno, G. A., Brewin C. R., Kaniasty K. & Greca A. M. L.. (2010). Weighing the costs of disaster: Consequences, risks, and resilience in individuals, families, and communities. *Psychological Science in the Public Interest*, 11(1), 1-49. <https://doi.org/10.1177/1529100610387086>
- Bui, E., Rodgers, R. F., Herbert, C., Franko, D. L., Simon, N. M., Birmes, P. & Brunet, A. (2012). The impact of internet coverage of the March 2011 Japan earthquake on sleep and posttraumatic stress symptoms: An international perspective. *American Journal of Psychiatry*, 169(2), 221- 222. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2011.11081281>
- Cohen, J. Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1988. <https://doi.org/10.4324/9780203771587>
- Darga, H. (2023). 6 şubat Kahramanmaraş depremlerinde çocukların yaşadıkları ve ebeveynlerinde tanık oldukları duygu durumları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 68, 213-248. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.1341292>
- Düken, M. E., Küçüköğlu, S. & Kiliçaslan, F. (2025). Investigation of posttraumatic stress and depression symptoms in children who experienced the Kahramanmaraş earthquake. *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*, 31(2):165-175. <https://doi.org/10.1177/10783903241257631>
- Ertuğrul, U. & Yükseler, M. (2021). Afetlerde sosyal medya kullanımı ve etik ikilemler: İzmir Seferihisar depremi örneği. *Afet ve Risk Dergisi*, 4(2), 249-269. <https://doi.org/10.35341/afet.981246>
- Fiorenzato, E., Zabberoni, S., Costa, A. & Cona G.. (2021). Cognitive and mental health changes and their vulnerability factors related to COVID-19 lockdown in Italy. *PLoS One*, 16(1), e0246204. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0246204>
- Goodwin, R., Palgi, Y., Hamama-Raz, Y. & Ben-Ezra, M. (2013). In the eye of the storm or the bullseye of the media: Social media use during Hurricane Sandy as a predictor of post-traumatic stress. *Journal of Psychiatric Research*, 47(8), 1099–1100. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2013.04.006>
- Houston, J. B. (2009). Media Coverage of Terrorism: A Meta-Analytic Assessment of Media Use and Posttraumatic Stress. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 86(4), 844-861. <https://doi.org/10.1177/107769900908600408>
- Houston, J. B., Spialek, M. L., & First, J. (2018). Disaster media effects: A systematic review and synthesis based on the differential susceptibility to media effects model. *Journal of Communication*, 68(4), 734-757.
- Kurt, A., Topan, A. & Akkoç, B. (2024). The relationship between media exposure and mental health in children following Kahramanmaraş earthquakes in Turkey. *Journal of Pediatric Nursing*, 78, 7-13. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2024.05.037>

- Küçüköğlu S, Yıldırım N & Dursun OB. (2015). Posttraumatic stress symptoms seen in children within the 3-month period after the Van earthquake in Turkey. *International Journal of Nursing Practice*, 21(5):542-549. <https://doi.org/10.1111/ijn.12305>
- Lau, J. T., Yu, X., Zhang, J., Mak, W. W., Choi, K. C., Lui, W. W., Zhang, J. & Chan, E. Y. (2010). Psychological distress among adolescents in Chengdu, Sichuan at 1 month after the 2008 Sichuan earthquake. *Journal of Urban Health*, 87, 504-523. <https://doi.org/10.1007/s11524-010-9447-3>
- Limoncu, S. & Atmaca, A. B. (2018). Çocuk merkezli afet yönetimi. *Megaron*, 13(1); 132-143. <https://doi.org/10.5505/megaron.2017.49369>
- Nishi, D., Koido, Y., Nakaya, N., Sone, T., Noguchi, H., Hamazaki, K., Hamazaki, T. & Matsuoka, Y. (2012). Peritraumatic distress, watching television, and posttraumatic stress symptoms among rescue workers after the Great East Japan earthquake. *PLoS One*, 7(4), e35248. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0035248>
- Ohnuma, A., Narita, Z., Tachimori, H., Sumiyoshi, T., Shirama, A., Kan, C., Kamio, Y. & Kim, Y. (2023). Associations between media exposure and mental health among children and parents after the Great East Japan Earthquake. *European Journal of Psychotraumatology*, 14(1), 2163127. <https://doi.org/10.1080/20008066.2022.2163127>
- Osawa, M. (2013). Earthquake disaster footage and its effects on children: Request to the media to help protect children. *Brain and Development*, 35(3), 188-189. <https://doi.org/10.1016/j.braindev.2012.07.006>
- Öztürk, M. & Kırca M., (2023). *Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası İçin Akademik Öneriler*, Özgür Publications, 23-35. https://www.researchgate.net/profile/Caglayan-Oeztuerk/publication/374443596_Deprem_Sonrasi_Mental_Sagligi_Gelistirmeye_Yonelik_Fizyoterapi_Yontemleri/links/651dc22fd717ef1293cc5820/Deprem-Sonrasi-Mental-Sagligi-Gelistirmeye-Yoenelik-Fizyoterapi-Yoentemleri.pdf
- Pfefferbaum B., Newman E., Nelson S.D., Nitiéma P., Pfefferbaum R.L. & Rahman A. (2014). Disaster media coverage and psychological outcomes: descriptive findings in the extant research. *Current Psychiatry Reports*, 16(9):464. <https://doi.org/10.1007/s11920-014-0464-x>
- Pfefferbaum, B., Nitiéma, P. & Newman, E. (2019). Is viewing mass trauma television coverage associated with trauma reactions in adults and youth? A meta-analytic review. *Journal of Traumatic Stress*, 32(2), 175-185. <https://doi.org/10.1002/jts.22391>
- Pine, D. S., Costello, J. & Masten, A. (2005). Trauma, proximity, and developmental psychopathology: The effects of war and terrorism on children. *Neuropsychopharmacology*, 30(10), 1781-1792. <https://doi.org/10.1038/sj.npp.1300814>
- Weems, C. F., Scott, B. G., Banks, D. M. & Graham, R. A. (2012). Is TV traumatic for all youths? The role of preexisting posttraumatic-stress symptoms in the link between disaster coverage and stress. *Psychological Science*, 23(11), 1293-1297. <https://doi.org/10.1177/0956797612446952>
- Yeung, N. C., Lau, J. T., Yu, N. X., Zhang, J., Xu, Z., Choi, K. C., Zhang, Q., Mak, W. W. & Lui, W. W. (2018). Media exposure related to the 2008 Sichuan Earthquake predicted probable PTSD among Chinese adolescents in Kunming, China: A longitudinal study. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 10(2), 253. <https://doi.org/10.1037/tra0000121>